

Waarom was er in Borculo slechts één tijdelijk graf voor een Canadese soldaat die maanden na de bevrijding gestorven is?

Elie Antonyszyn wordt als oudste kind geboren op 10 maart 1923 en Grieks-orthodox opgevoed door zijn ouders, die van Oekraïense afkomst zijn. Na hem worden in het gezin nog twee meisjes geboren, Mary en Olga. Mary heeft hem haar hele leven bewonderd. Ze weet nog hoe ze samen van school naar huis raceten en hoe hij haar uitdaagde om voor 25 cent over het ijs te lopen. Samen met hun zusje Olga en hun ouders Michael en Wasalena woonden ze in Rorketon, een klein dorp op de prairies van Manitoba. Ze hadden een boerderij waarop vader dag en nacht werkte en moeder van weinig toch heerlijke maaltijden bereidde en bovendien het huis super schoon hield, wat niet makkelijk was met drie erg onstuimige kinderen.

Hij is zelf nog student op de middelbare school als hij zich op 2 februari 1943 in Winnipeg moet melden voor dienst. Hij was van plan de opleiding tot drogist te volgen en houdt van kaarten en dammen. Wordt gezien als een studentikoos type, betrouwbaar en blij. Hij ziet er goed uit en is gezond, sport graag en is 1,68m lang en weegt 59kg. Hij heeft voorkeur voor iets wiskundigs, het leger vermoed dat hij een goede schutter zou kunnen worden en hij wordt ingedeeld bij de artillerie. Zijn militaire training volgt hij in Canada. Uiteindelijk krijgt hij de rang van Gunner (schutter) van licht luchtdoelgeschut en is hoofdzakelijk gelegen op Vancouver Island om de kust te verdedigen tegen een mogelijke Japanse invasie.

Hij ligt in het voorjaar van 1943 anderhalve maand in het ziekenhuis met de bof.

Dat hij zo lang (ruim twee jaar) in Noord Amerika opgeleid wordt en niet ingezet wordt in Europa heeft te maken met de manier waarop in Canada tijdens de oorlog de dienstplicht was geregeld. In juni 1940 wordt namelijk door de regering besloten dat de overheid mannen en vrouwen kan oproepen om oorlogstaken te verrichten. Daartoe behoort ook de verdediging van Canada, en dus specifiek niet uitzending overzee. Tienduizenden worden opgeroepen voor dienstplicht en blijven jarenlang in Canada. Omdat zij geen actieve strijd mogen en kunnen leveren, krijgen ze de bijnaam Zombies.

Om hen toch deel te kunnen laten nemen aan daadwerkelijke actie worden ze ingezet bij de Slag om de Aleoeten, een strijd op het eilandje Kiska. De Aleoeten behoren tot Alaska en dus de Verenigde Staten. Dat werd

gemakshalve niet beschouwd als overzee en daarom konden de Canadese Zombies toch worden ingezet op Kiska.

Op 6 juni 1942 bezetten de Japanners Kiska en het nabijgelegen Atta om de noordelijke flank van het Japanse Rijk te beschermen. Als reactie op de Japanse bezetting, begonnen de Amerikaanse en Canadese luchtmachten met het bombarderen van Kiska. Amerikaanse oorlogsschepen blokkeerden en beschoten enkele keren het eiland. Verschillende Japanse oorlogs- en transportschepen en onderzeeërs die naar Kiska of Attu wilden varen werden beschadigd of tot zinken gebracht.

*Een op Kiska veroverde Japanse oorlogsvlag door de Royal Canadian Fusiliers. 23 augustus 1943.
National Archives Canada*

In mei 1943 landden de Amerikaanse strijdkrachten op Attu en vernietigden daar het Japanse garnizoen. Hierop evacueerde de Japanse Keizerlijke Marine op 29 juli 1943 binnen een uur met succes het garnizoen op Kiska, waarmee de Japanse bezetting beëindigd was.

De Slag om de Aleoeten eindigde echter pas echt op 15 augustus 1943, toen Amerikaanse en Canadese troepen, waaronder Antonyszyn, niet zeker van de Japanse evacuatie, op het eiland landden, daar alleen een paar honden aantreffen. De legerleiders konden niet geloven dat de Japanners zo snel hadden kunnen weggelopen en hebben het eiland acht dagen doorzocht. Daarbij kwamen, o.a. door dichte mist, 24 geallieerde soldaten om door eigen vuur. Uiteindelijk besloot men deze mislukking te bestempelen als "trainingsoefening".

De Zombies worden verder niet actief ingezet totdat de zware gevechten, onder andere de Slag om de Schelde in 1944 en de opmars van het Eerste Canadese Leger in 1945 het Canadese leger zo uitdunnen dat zij hard nodig zijn om met name de infanterie snel aan te vullen.

In februari 1945 worden daarom bijna 13.000 soldaten overzee ingezet in West-Europa. Voornamelijk bestaande uit dienstplichtigen. Slechts een klein

aantal van hen zien de strijd in Europa, enkel 2463 man bereiken eenheden aan het front. 69 van hen verliezen daarbij het leven.

Elie Antonyszyn vinden we van 1 februari 1945 tot 1 mei 1945 in Engeland waarna hij ingescheept wordt naar het Europese continent en ingedeeld wordt bij het 6de Anti Tank Regiment RCA. Tegen de tijd dat hij in Nederland aankomt is de capitulatie van Duitsland een feit. Hij zal nauwelijks en waarschijnlijk in het geheel niet aan gevechtshandelingen hebben deelgenomen.

Hij zit net 9 dagen bij zijn nieuwe eenheid, het 8e Light Anti Aircraft Regiment Royal Canadian Artillery als hij op 15 juli 1945 is ingekwartierd in de openbare lagere school nr. 2 in Borculo (ook wel Hofschool genoemd, in dat gebouw zit nu het brandweermuseum).

De toedracht van zijn overlijden lijkt wel een scene uit een horrorfilm; De meeste mannen zitten op die ochtend rond 8 uur aan het ontbijt. Twee man uit de kamer van Elie echter niet. Zij menen een schot te hebben gehoord, en even later zien ze rode vloeistof van het houten plafond naar beneden druppelen. Al snel stellen ze vast dat het bloed is en ze rennen de trap naar de zolder op. Daar vinden ze een lichaam van een soldaat en naast hem ligt een geweer. Ze herkennen hem niet want het schot heeft een deel van zijn gezicht en de bovenkant van zijn schedel weggeblazen. Bloed en botresten zitten op de wand en vloer.

Even later komen nog twee man op zolder en één van hen herkent de dode als Elie Antonyszyn.

Sinds een paar weken had Elie geen eigen geweer en munitie meer en klaarblijkelijk heeft hij 's nachts een geweer van een andere soldaat gepakt om zich daarmee van het leven te beroven.

Op het lichaam wordt een briefje gevonden wat zich vrij letterlijk vertaald laat lezen als:

"Sinds mijn jeugd ben ik gedrogeerd, niet door mijn ouders maar door mijn zogenaamde vrienden, ook in het leger door jaloerse personen. Ik heb mijn ouders te gronde gericht. Ik had nooit aan boord moeten gaan in St. Rose. Ik kwam er te laat achter. Ik wist dat er iets mis was maar ik kon er niet achter komen wat. Nogmaals, in het verleden was ik gedrogeerd, mijn leven is het niet waard te leven.

Een eenzame hand
Elie ANTONYSZYN

De mensen waren jaloers en deden alcohol in thee, koffie, melk en water."

Een opmerkelijk en ook vrij onsamenhangend briefje. Er spreekt in ieder geval spijt uit; hij had nooit aan boord moeten gaan in St. Rose. St Rose is het dichtsbijzijnde station vanuit Rorketon. Vanaf daar zal hij naar Winnipeg zijn gereisd om zich te melden voor dienst. En toen was er dus al iets mis. Dat gevoel moet hij jaren bij zich hebben gedragen.

Station van St Rose in de jaren 40

Tijdens het onderzoek naar het overlijden worden diverse getuigen gehoord en die schetsen Elie o.a. als volgt:

'Hij heeft een levendige fantasie omdat hij detective- en mystery-romans te serieus neemt'; "hij is erg gierig en bang dat het geld dat hij naar zijn vader stuurt wordt gestolen"; "hij gaat niet met ons om en lijkt zich de hele tijd zorgen te maken"; "hij ligt op zijn bed en mengt zich niet uit zichzelf in het gesprek"..

Zijn maten vonden hem depressief en hoorden hem in zichzelf praten. Een soldaat die de avond ervoor nog een stukje met hem had gewandeld had niet de indruk gekregen dat hij op het punt stond zelfmoord te plegen. Iemand die hem wat langer kende gaf aan dat hij in maart '45 zich nog normaal had gedragen en dat hij toen makkelijk vrienden maakte. Ook bestond het vermoeden dat hij leidde aan achtervolgingswaan.

Het is duidelijk dat Elie behoorlijk in de war was tot het moment dat hij het niet meer zag zitten en zichzelf van het leven beroofde. Tot die slotsom komen ook de officieren in het officiële rapport dat is gemaakt na het voorval.

Wat de precieze aanleiding is geweest zullen we wel niet meer te weten komen. Elie was jaren van huis geweest en toen de oorlog op zijn einde liep werd hij alsnog naar Europe gestuurd om daar dan toch niet te vechten. Wellicht heeft dat effect gehad op zijn mentale gezondheid.

Wat we wel weten is dat tot 10% van de soldaten leidden aan PTSS (Posttraumatische stressstoornis). Een psychische aandoening die wordt veroorzaakt door een angstaanjagende gebeurtenis. Dat kan zijn het ervaren ervan of er getuige van zijn. Tijdens WO2 hanteerde men de term "combat fatigue". Uit het afscheidsbriefje van Elie en de getuigenissen kan afgeleid worden dat hij in ieder geval een aantal symptomen van PTSS had.

Wat hij allemaal heeft meegemaakt tijdens zijn dienstitijd blijft op dit moment gissen. Het heeft in ieder geval geleid tot een tragische daad van een wanhopig persoon.

Elie Antonyszyn werd begraven op de Rooms-Katholieke begraafplaats in Borculo. Op 17 april 1946 vindt hij op de Canadese Begraafplaats in Holten zijn laatste rustplaats in plot 10, rij H, graf 2.

Na de inval van Rusland in de Oekraïne in februari 2022, heeft het ICB Holten aandacht besteed aan de Canadese soldaten van Oekraïense afkomst. Doordat dat artikel ook is doorgekomen in Canada, ontvingen we van een nicht van Elie heel onverwacht een foto van hem.

Bronnen:

Ancestry.ca

https://en.wikipedia.org/wiki/Conscription_Crisis_of_1944#CITEREFMorton1999

CWGC.org

Necrologie van Mary Antonyszyn, gepubliceerd in de Winnipeg Free Press op 22 juli 2017

Google streetview

<https://www.ensie.nl/monumenten-in-gelderland/de-voorm-openbare-lagere-school-nr-2-in-borculo>

[mayoclinic.org](https://www.mayoclinic.org)

https://veterans.gc.ca/pdf/mental-health/ptsd_warstress_e.pdf

<https://www.nps.gov/articles/the-invasion-of-kiska.htm>